

7.3.2007

Dnro 2450/4/06

Ratkaisija: Apulaisoikeusasiamies Jukka Lindstedt

Esittelijä: Oikeusasiamiehensihteeri Kristian Holman

ESITUTKINNAN PÄÄTTÄMISEN PERUSTELUT

1
ASIA

A ja B arvostelevat 26.7.2006 eduskunnan oikeusasiamiehelle osoittamassaan kantelukirjoituksessa Vantaan kihlakunnan poliisiviranomaisten menettelyä olla aloittamatta esitutkintaa heidän epäilemänsä kotirauhan rikkomista koskevassa asiassa.

- - -

3
RATKAISU

3.1
Tapahtumat

A ja B ovat 2.1.2006 päivämässään tutkintapyynnössä pyytäneet poliisia tutkimaan ovatko A:n entinen puoliso sekä tämän sukulaiset syyllistyneet menettelyllään "kotirauhan rikkomiseen ja lasten kehityksen häirintään".

Tutkintapyynnössä kerrottiin muun muassa, että A:n entinen puoliso ja tämän sukulaiset olisivat tekaisseet perättömiä lastensuojeluilmoituksia A:n ja hänen entisen puolisonsa yhteisistä lapsista sekä "manipuloineet" lapsia käyttäytymään A:n uutta puolisoa vastaan. A:n entinen puoliso oli lisäksi haukkunut A:ta heidän lapselleen mm. "häiriintyneeksi, mielenterveysongelmaiseksi, väkivaltaiseksi ja tyhmäksi". Lisäksi A:n entisen puolison erään sukulaisen kerrottiin hankkineen lapselle puhelinliittymän, johon hänen kerrottiin soittaneen "tarkistussoittoja kaikkina kouluaamuina jopa kello 6.30 aikaan". Tutkintapyynnössä vaadittiin kaikille nimetyille henkilöille "lain määräämää rangaistusta niistä laittomista teoista, jotka oikeuslaitos toteaa". Lisäksi osaksi nimetyille vaadittiin lähestymiskieltoa siihen asti kunnes lapset olisivat täysi-ikäisiä ja esitettiin korvausvaatimus mm. "neljä vuotta jatkuneista tuntuvista henkisistä kärsimyksistä".

Asian tutkinnanjohtajana toiminut rikoskomisario C oli 3.7.2006 päättänyt, että asian esitutkinta lopetetaan esitutkintalain 43 §:n perusteella, koska asiassa ei ole syytä epäillä rikosta tapahtuneen. C toteaa päätöksessään, että "A:n ja B:n

laatimassa tutkintapyyntöissä mainittu teonkuvaus ei täytä kotirauhan rikkomisen, eikä minkään muunkaan rikoksen tunnusmerkistöä. A:n ja B:n mainitsemat kuvaukset, kuten mm. 'kehityksen häirintä/heikentyminen', 'herkeämätön vaino', 'kehityksen pitkäaikainen keskeytyminen', henkinen lannistaminen' ja 'manipulointi' eivät rikoslain mukaan kuulu kotirauhan rikkomista kuvaavan säännöksen teonkuvauksiin". Lisäksi päätöksessä todetaan, että lasten yhteydenottoja puolin ja toisin isäänsä sekä muihin sukulaisiinsa nähden ei puolestaan ole viranomaisten toimesta rajoitettu, minkä johdosta niitä ei voida pitää tässä yksittäistapauksessa ja ko. vallitsevissa olosuhteissa lain tai minkään muidenkaan määräysten vastaisina.

Selvityksessään oikeusasiamiehelle C esittää vielä lisäperusteena ratkaisulleen sen, että perättömiksi väitettyjen lastensuojeluilmoitusten osalta asiaa oli tarkasteltava kahtena kunnianloukkauksena (tapahtuneet vuosina 2003 ja 2004), jolloin epäillyt teot olivat jo vanhentuneet tutkintapyyntöön laatimisajankohtana.

3.2

Oikeusohjeet

Esitutkintalain 2 §:n mukaan poliisin tai muun esitutkintaviranomaisen on toimitettava esitutkinta, kun sille tehdyn ilmoituksen perusteella tai muutoin on syytä epäillä, että rikos on tehty.

Esitutkintalain 43 §:n 2 momentin 1 kohdan mukaan esitutkinta lopetetaan kuitenkin saattamatta asiaa syyttäjän harkittavaksi, jos tutkinnassa on käynyt selville, ettei rikosta ole tehty taikka ettei asiassa voida nostaa ketään vastaan syytettä tai esittää muuta rikokseen perustuvaa julkisoikeudellista vaadetta.

Rikoslain 24 luvun 1 §:ssä rangaistavaksi säädetyn kotirauhan rikkomista koskevan säännöksen mukaan se, joka oikeudettomasti mm. rikkoo toisen kotirauhaa metelöimällä, heittämällä esineitä, soittamalla puheluita tai muulla vastaavalla tavalla (1 momentin 2 kohta), on tuomittava kotirauhan rikkomisesta sakkoon tai vankeuteen enintään kuudeksi kuukaudeksi.

Esitutkinnasta ja pakkokeinoista annetun asetuksen 1 §:n 2 momentin mukaan jos ilmoitus on puutteellinen, on ilmoituksen tekijää kehotettava täydentämään sitä.

3.3

Kannanotto

Totean ensinnäkin esitutinnan päättämisen perusteesta seuraavan.

Poliisilta saatujen selvitysten perusteella vaikuttaa siltä, että asiaa on ainakin kantelun selvittämisen yhteydessä arvioitu esitutkintalain 2 §:n perusteella, eli oliko asiassa ylipäätään syytä epäillä jotain rikosta tapahtuneeksi. Toisaalta rikoskomisario C on päätöksessään maininnut esitutinnan päättämisperusteena esitutkintalain 43 §:n, mikä taas antaa viitteitä siitä, että esitutkintakynnys asiassa olisi ylittynyt, mutta sittemmin olisi päätetty, ettei

asiassa ollut tapahtunut rikosta.

Kynnystä esitutkinnan aloittamiseksi ei voida esitutkintalain 2¹:n 1 momentin sanamuoto ("on syytä epäillä") huomioon ottaen asettaa kovin korkealle. Varmuutta tai suurta todennäköisyyttä rikoksen tekemisestä ei vaadita. Lain esitöiden (HE 14/1985) mukaan rikosta on syytä epäillä, kun asioita huolellisesti harkitseva ihminen havaintojensa perusteella päätyy tällaiseen tulokseen. Pelkkä poliisille tehty tutkintapyyntö ei siten ilman muuta johda tutkinnan käynnistymiseen. Lain käyttämä sanamuoto jättää poliisille jossakin määrin harkintavaltaa. Asianomainen ei myöskään voi määrätä, mitä tutkintatoimenpiteitä poliisin tulee suorittaa tai miten poliisin tulee tutkintansa kohdistaa.

Mitä tulee sitten siihen, kuinka perusteellinen esitutkinnan pitää olla esitutkintalain 43 §:n mukaista "ei rikosta" -päätöstä varten, sitä on kuvattu muun muassa seuraavasti: "Edellytyksenä mainitun päätöksen tekemiselle on, että asiaa on selvitetty esitutkinnassa niin pitkälle kuin mahdollista ja ettei selvittelyssä ole todettu rikosta." (Helminen – Lehtola – Virolainen: Esitutkinta ja pakkokeinot, 2005 s. 426). Esitutkintalain 43 §:n muutosta koskeneessa hallituksen esityksessä käsiteltiin muun muassa esitutkinnan päättämistä rikoksen syyteoikeuden vanhentumisten vuoksi. Esitutkinnan laajuutta kuvataan muun muassa seuraavasti: "Esitutkinta on näissäkin tapauksissa toimitettava siinä laajuudessa, että esitutkinnan lopettamisen edellytyksistä saadaan riittävä selvitys" (HE 52/2002 vp s. 49).

Laillisuusvalvonnan yhteydessä on yleisesti ilmennyt, että esitutkinnan päättämistä koskevissa asioissa on toisinaan varsin tulkinnanvaraista, milloin jossain yksittäisessä tapauksessa on kysymyksessä esitutkinnan toimittamatta jättäminen, lopettaminen tai keskeyttäminen, milloin taas esitutkinnan päättäminen, ja mihin lainkohtaan viitaten ratkaisu tulisi tehdä. Mielestäni tämän johdosta esitutkintapäätösten perusteluissa olisi parempi käyttää laissa käytettyjä ilmaisuja sen ohella, että ilmaistaan, mihin lainkohtaan päätös perustuu. Jos päätöksen ajatuksena on esimerkiksi se, että asiassa ei ole syytä epäillä rikosta tehdyn, tulisi tämän tulla ilmi päätöksestä. Laista ilmenevien ilmaisujen käyttäminen vähentää tulkinnanvaraisuutta sen suhteen, millä perusteilla päätös on tehty. Katson kuitenkin tässä tapauksessa, ettei esitutkinnan päättämisen säädösperustaa koskeva asia anna minulle aihetta muihin toimenpiteisiin kuin että kiinnitän huomiota päättämisen perusteluiden merkityksestä toteamaani.

Mitä tulee sitten A:n ja B:n tekemään tutkintapyyntöön ja poliisin tekemän päätöksen aineelliseen sisältöön, totean seuraavan.

Jotta kotirauhan rikkominen olisi rangaistavaa, teon tulee olla oikeudeton. Erityisesti puheluiden soittamisessa soittajalla tulee olla häiritsemistarkoitus, joka on yleensä pääteltävissä soittojen sisällöstä ja toistuvuudesta. Selvityksistä ilmenee, että kysymys tutkintapyyntöissä mainitussa tapauksessa on ollut avioeron jälkeisessä tilanteessa tapahtuneesta isän ja isän sukulaisten yhteydenpidosta lapsiin. Tapahtuma-aikana asiassa on ollut vireillä myös lasten huoltoa ja tapaamisoikeutta koskeva asia tuomioistuimessa.

Kyseisenlaisessa tilanteessa ei lasten sukulaisten taholta tapahtuvaa yhteydenpitoa sinänsä voitane pitää oikeudettomana, mutta siitä huolimatta yhteydenpidon toteuttamistavalla saattaa joissakin tapauksissa olla myös yhteydenpidon ohella tahallinen häirintätarkoitus. Näkemykseni mukaan tutkintapyynnön tekijöillä on ollut tällainen käsitys tapahtuneesta.

Rikoskomisario C on perustanut esitutkintaa koskevan päätöksensä yksinomaan A:n ja B:n tutkintapyyntöön ja tutkintapyynnössä käytettyihin termeihin ja käsitteisiin ja niiden soveltuvuuteen kunnianloukkauksen tunnusmerkistöön katsoen. Vaikka tehdyn tutkintapyynnön perusteella ei mielestäni yksiselitteisesti käykään ilmi, mitä tapahtumaa A ja B ovat pyytäneet tutkimaan rikoksena ja olisiko tutkintapyynnön sisällöstä "poimittavissa" yksittäisiä tapahtumakuvauksia, joita voitaisiin perusteellisemmin rikosoikeudellisesti arvioida, näkemykseni mukaan rikoskomisario C:n olisi ennen esitutkintaa koskevan päätöksen tekemistä ollut aiheellista kehottaa A:ta ja B:tä täydentämään jossakin määrin yksilöimätöntä ilmoitustaan varsinkin kertomiensa teonkuvausten osilta; kotirauhan rikkomiseen voi näet syyllistyä monella eri tavoin, mikä on otettu huomioon kyseisen rikoslain säädöksen kirjoitusasussa ("tai muulla vastaavalla tavalla"). Toisaalta ei pidä jättää ottamatta huomioon sitäkään, että tapahtumakuvaukseen voi sisältyä kotirauhan rikkomisen osalta myös muiden rikosten tunnusmerkistön täyttäviä tekijöitä, vaikka tutkintapyynnön tekijä ei itse muuta rikosnimikettä käyttäisikään. C:n tekemässä päätöksessä ei myöskään ollut otettu huomioon sitä, että A ja B olivat tutkintapyynnössään (myös) hakeneet rikoksesta nimeämilleen henkilöille lähestymiskieltoa; tähän ei ollut päätöksessä otettu lainkaan kantaa.

Mitä muutoin tulee rikoskomisario C:n menettelyyn päättää esitutkinta, katson, ottaen huomioon esitutkintalain suoman harkinnanvaran ja sen, että myös rikosten tunnusmerkistöt ja niiden mahdollinen täytyminen ovat usein jossakin määrin tulkinnanvaraisia, ettei rikoskomisario C ole ylittänyt hänelle asiassa kuuluvaa harkintavaltaa päättäessään olla toimittamatta esitutkintaa kantelunalaisessa asiassa.

Selvyyden vuoksi totean, ettei oikeusasiamies voi määrätä poliisia suorittamaan yksityishenkilön tai -henkilöiden tekemäksi epäillyn rikoksen esitutkintaa. Toimivalta tähän on tässä tapauksessa ensi kädessä lääninhallituksen poliisiosastolla.

4

TOIMENPITEET

Saatan edellä kohdassa 3.3 esittämäni käsitykset esitutkinnan päättämisen perusteluista Vantaan kihlakunnan poliisilaitoksen rikoskomisario C:n tietoon. Tässä tarkoituksessa lähetän hänelle jäljennöksen tästä päätöksestäni.

Lähetän päätökseni myös tiedoksi Vantaan kihlakunnan poliisipäällikölle sekä Etelä-Suomen lääninhallituksen poliisiosastolle.

Muihin toimenpiteisiin kantelu ei anna aihetta ja sen liitteet palautetaan ohessa.